

ԿՈՉ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԵՒ ԱՄԲՈՂԶ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱՐԻՒՆԱԶԱՆԳԻ ԿԻԼԻԿԻԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐ

Քաղաքական ու կրօնական մոլեռանդութեամբ զազանացած թուրք բռնապետութիւնը 1895-96 ին իր կազմակերպած ջարդերով Հայաստանը սպանդանոցի մը վերածելէ վերջ, Ապրիլ 11/14 էն ի վեր ամենասոսկալի հարուածը կուտայ Կիլիկիոյ սրտին: Եւ մենք ամենատխուր փորձառութիւնը ունեցանք, թէ թուրքիան, վարչական ինչ փոփոխութիւններ ալ որ կրէ, ըլլայ Միապետական թէ Սահմանադրական, հայաջինջ սկզբունքը իր քաղաքային դաւանանքին, իր այլամերժ ծրագիրներուն հիմնակէտը պիտի կազմէ:

Կիլիկիան, Հայութեան այդ հիւրնկալ երկիրը, արինազանդ գերեզմանի մը վերածուած է այսօր, հին ջարդերու ատեն քանդումի տեսակներուն գերազանցօրէն վարժուած, նախճիրի ու թաւանի անասնային բնազդովը մօլած իսլամ խուժանին ձեռքով: Տաւրոսի լեռները այսօր փոխանակ սառ ու վճիտ ջուրերու, արին կը հոսեն իրենց երակներէն և Կիլիկիան գետերը՝ փոխանակ նաւակներու, յօշոտուած դիակներ կը փոխադրեն զէպի Միջերկրական: Ատանա իր բոլոր չրջակայքով այլևս գոյութիւն չունի: Երէկի անոր կեանքէն, գոյութենէն, շարժուն եռուզեռէն այսօր հազիւ արինի, մոխիրի համայնապատկերը կայ մէջտեղ: Քաղաք ու գիւղեր մնում են, ու կեանքի տեղ յօշոտուած և անթաղ դիակներու երկոր շարքեր: Քանդուած օճախներ կիսափուլ պատեր, և քանդումի ու դուրսումի դժօխային տեսարաններ, հազիւ կրնան աղօտ ապացոյցը ըլլալ անոնց երէկի կենսաւէտ գոյութեան: Ոչ ոք կրնար երեակայել, թէ անցեալին մէջ կրած ա՛յնքան զրկանքները, տառապանքները, թափուած ա՛յնքան արիւնները մոռնալու տրամադիր Հայութեան հանգէպ, Սահմանադրական բէժիմի մը օրով, Կեղը, Կառալարութեան, Ատանայի կուտակալութեան և իսլամ խուժանին եղբայրակցութեամբ (.) համակրական ցոյցը ա՛յսքան արիւնոտ պիտի ըլլար:

Քաղաքին ու գիւղերուն մէջ հայկական կամ քրիստոնէական ո՛չ մէկ չէնք, ո՛չ մէկ տուն, ո՛չ մէկ եկեղեցի, ո՛չ մէկ վարժարան. ամենքն ալ մոխիրի վերածուած են: Եկեղեցիները պղծուած. սեղանները, խաչերը խորտակուած, Ս. Անօթները թալլուած, ամեն սրբութիւն ոտնակոխուած, գերեզմանազուրկ բերաւոր դիակներուն նիստեմներուն վրայ մինարէները միայն կը ցցուին, Հայութեան ուսին կապուած զարհուրելի խաչերու սէս.....

Այս պահուս, երբ Պէլէտիէի սայլակներով Սիհան և Ճիհան գետերը թափուած հայերու անճանաչուած զիակաները կը լսդան ծովերուն երեսը, անդին Ատանայի մէջ ու լեռներուն անկիւնը տունէ տնոյ, հարստութիւնէ, սիրելիներէ զրկուած 25-30,000 հայ որբեր ու այրիներ մերկ ու պատառ մը հացի կարոտ. սոսկաւանջ մեռնելու զփրակտ հարկին մէջ կը գտնուին: Եւ երբ այս սրտմաշու տեսարանին հանդէպ, երկկի արիւնարբու ոճրագործները, իրենց լիրբ յաղթականի արիւնոտ զինարուքը կը տօնեն, և երբ բանաւանջուած Արգարութիւնը ինքզինքը կարող կըզգայ ցոյց տալու ոճիրի հեղինակներուն հանդէպ, սուրէն, գնդակէն, խաչուկէն հագիւ ազատած, կիտամեռ ժողովրդին զաւակները ազիւզորմ ճիւղերով, հաց, օգնութիւն կ'ազազական:

Ասոնց հոգեւորբային հառաչանքոտ ազազակները ձեզի ուղղուած են նոյն Հայեր:

Օգնութիւն... բոլոր այն մահամերձ վիրաւորներուն, որոնց խոցուած հոգին ու մարմինը կը կոտտայ վէրքերու շարաւին, անոր մահացուցիչ խորութիւն տակ:

Օգնութիւն... բոլոր այրիներուն, որոնց կուրծքներուն վրայ գեռ չէ չորցած իրենց ծունկերուն վրայ խողխողուած դաւակներուն և էրկներուն արիւնը:

Օգնութիւն... գեռաւոր կոյսերուն և նորապսակ հարսներուն, որոնք իրենց լիւում ու մերկ մարմիններուն ամօթը ձածկելու կտոր մը կտաւ չունին և տառապանքը իրենց խոշտանգուած մորթին վրայ, նետոփ պատմուճանին պէս կ'զգան:

Օգնութիւն... բոլոր վատաւարեկ և արուն արցունքը աչքերուն խորը քարացած ձերունիներուն, որոնք իրենց անթաղ դուակներուն յօշոտած զիականներուն չուրջ բուերու պէս կը թիւածին, իրրե անունդ անոնց նեխումի բոյրը ծծելով:

Օգնութիւն... բոլոր որբերուն և սրբուհիներուն, որոնք տառապանքը անունդի տեղ կը խմեն, և աւերակները, ժոխիրները իրենց արցունքով կը թրջեն, մահուան ու արիւնի բաժակը մինչև մուրը քամած:

Օգնութիւն... անհայր-անմայր մանկիկներու, որոնց անունդ մատակարարող ստիւքները չորցած, ու կատաղօրէն փրցուած են թուրք մպեռանգներու ձեռքով:

Օգնութիւն... բոլոր անոնց, որոնց աղէտքին ահաւորութիւնը, տառապանքին ճեղձաւորձուկ հառաչանքը, չարշարանքին ու սովաբլութեան աղետարչ ազազակը արիւնոտ հրաւէրն է օժանդակութեան:

Այդ արիւնով ու արցունքով չաղուած հրաւէրը ձեզ ուղղուած է, նոյն Հայութիւն: Վաղը արդէն իսկ ուշ է, ձեր ամենագոյն

անտարբերութիւնը, գերեզմաններով պիտի փակէ արինազանգ
դրուազը այն մեծ Եղեռնին, զոր թուրք մոլեռանդութիւնը վերա-
ստեղծեց Կիլիկիոյ սրտին մէջ, և որ իր հրէշութիւններովը պատ-
մութեան բոլոր ոճիրները կը գերազանցէ:

Օգնութիւն... այդ խոշտանգուած, խաչուած, կենդանւոյն
այրուած, մահուան տանջանքին ու շարշարանքին բոլոր վայրագ
տեսակներու փորձը իր վրայ կրած, մարտիրոսացած ժողովուրդի
մը մնացորդ զաւակներուն, անժառանգներուն, որբերուն, այրինե-
րուն, որոնց անունով ու ձայնով կոչում կընեմ Ձեզի, անոնց
ցաւը իմ կուրծքիս տակ ու անոնց արիւնոտ արցունքը աչքերուս
խորը:

Օգնութիւն, օգնութիւն, օգնութիւն... ելժէ չէք ուզեր որ
խտառ բնաջնջուի Կիլիկիան:

Աղօթարար

ՎՇՏԱԿԻՐ ԱՌԱՋՆ. ՀԱՅՈՑ ԱՏԱՆԱՅԻ

Մ Ո Ւ Շ Ե Ղ. Ե Պ Ս.

Ապրիլ 25/8 Մայիսի Գահիրէ

Ծանօթ.—Նպատակը կրնան դրժուիլ կամ Ազգ. Պատրիարքարանի
և կամ Գահիրէի Հ. Բ. Ը. Միութեան Նախագահ Վսեմ. Պօղոս փաշա
Նուպարի:

Նամակ «Աւարա»ի Խմբագրութեան

Սուր էջմիածնի Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի Վար-
չութիւնը նուէր ստացաւ բազուարնակ պ. Սիմէոն Հա-
խումեանից իւր հանգուցեալ եղբայր Քրիստափոր Հա-
խումեանցի երկու հարիւր եօթանասուներկու (272) ան-
ուն գերմաներէն գլքեր, մեծ մասամբ քիմիական, բնագիտա-
կան, այլ և գիտական, բանասիրական բովանդակութեամբ:

Վարչութիւնս իւր քաղցր պարտականութիւնն է հա-
մարում իւր շնորհակալիքը յայանել նուիրատու պ. Ս.
Հախումեանին, Մայր Աթոռի միաբան Գալուտ տէր-Մկրտ-
չեանին, որի խորհրդով և միջոցով հասաւ մեզ այս նուի-
րաբերութունը. որ մէկ երկու հազար կարթենայ, Միա-
ժամանակ վարչութիւնս հարկաւոր համարեց գրքերի ճա-
կատին առանձին թերթիկներով յիշատակել հանգուցեալի
անունն ու ազգանունը:

Վարչութիւն Ճեմարանի.